

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA
OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN**

INNEHÅLL:

- MARIE MICHELET: Kvinderne og sædelighedssagen.
 LOTTEN DAHLGREN: En återblick på Kvinnosakmötet i Kristiania 1902. I.
 ALBERT HENNING: Två dikter.
 E. R—Y: Föreståndarinnans uppgift i det moderna sjukhuset.
 Litteratur. c—s. Resebilder af Alfred Jensen. — —s. Några valda drag ur djurens vård om sina ungar af L. A. Jägerskiöld. — L. D. Uppfostran till kärlek af Lucina Hagman.
 A. M. H—N. Kommunalvalen i Norge 1901.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Kylibergska Skolan

Actiebolaget Nordiska Kompaniet.
 Textilafdelning, Thyra Grafström.
 Färdiga och påbörjade Broderier på siden, kläder, liftr- och viljestramål, russande för plakat, portätter, mattor, kuddar, sovruminsuddkar m. m. Monster tithyas. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas på omgående.
 Obs. j. Andrad adress: Birger Jarligatan 18 B.

Bröderna Pålmanns Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
 A. T. *84, Riks- 50 06, Stockholm, Stora Vaktargatan 2, 1 och 2 tr. upp.
 Fullständigt Handelsläroverk med öfning- och mönsterkontor.
 Arkitekt-, Terminskurser, 3 mån. kurser. Kurser i särskilda ämnen.
 Underveksamgen beskrivas af 21 lärare. Nya elever emottagas dag-
 ligen. **Prospekt** gratis på begäran.
 Söndagslektioner. Skriftinstituttet fortgår oförändradt.

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
Specialité: **Damutstyrslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syatelier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

Nordiska Kompaniet.

F. d. K. M. Lundberg, Stureplan.

HOLMQVISTS Handelsinstitut,
GÖTEBORG, är afgjordt Västra Sveriges största, fullständi-
gaste och mest renommerade handelsläroverk. 18:de arbetsåret.
12 speciallärare. Årskurser, terminskurser. Inträde helst vid ter-
minens början, 20 Aug. och 12 Jan. Plats anskaffas i flesta fall.
Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten an-
tagen som normalmetod. Begär program.

Filip Holmqvist,

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm, lärare vid Chalmerska
institutet, ledamot af Svenska Revisorsamfundet. S.T.A. 013690

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetsökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen,
svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrif-
biträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, före-
läserskor, gymnaster m. fl.

Klagomål öfver svårighet att
få köpa verkligt god Ättika har
föranledt Liljeholmens Vinfabrik
att tillhandahålla sin, sedan många
år för god smak och fin arom
kända Ättikssprit, på förseglade
flaskor försedda med fabriken
etikett och spädningstabell.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdel-ningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{OS}

FABRIKSAKTIEBOLAG

— KONGL. HOFLEVERANTÖR. —

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta med

GULDMEALJ I STOCKHOLM 1897.
I GEFLE 1901.

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

(S. T. A. 99922)

Om några
**Smittosamma sjukdomar och deras
sociala faror.**

Föreläsning för kvinnor af

Doktor Ellen Sandelin.

Pris 75 öre.

Wilhelm Billes Bokförlags-Aktiebolag.

**Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd perio-
disk litteratur 7 febr.—28 aug.**

Svensk:

Eira n:r 3—15.
Folkskolans barn tidning n:r 1—19.
Hälsövännen n:r 4—16.
Hemtrefnad n:r 6—23.
Hemåt n:r 3—6.
Idun n:r 6—28.
Jordmodern n:r 2—8.
Kyrklig tidskrift n:r 1—4.
Läsning för hemmet n:r 1—3.
Mot hemmet n:r 3—8.
Nordisk tidskrift n:r 1—4.
Nya kyrkans tidning n:r 2—7.
Ord och bild n:r 2—6.
Pedagogisk tidskrift n:r 2—6.
Saga n:r 2—8.
Sedlighetsvännen n:r 1—5.
Slöjdundervisningsbladet n:r 2—6.
Social tidskrift n:r 3—5.
Statistisk tidskrift n:r 1.
Svensk bokhandelstidning n:r 6—34.
Svensk damtidning n:r 6—34.
Svensk läraretidning n:r 7—34.
Svensk musiktidning n:r 4—11.
Teosofisk tidskrift n:r 1.
Tidning för lärarinnor n:r 5—31.
Tidskrift för Sveriges landsting n:r 1.
Varia n:r 2—8.
Verdandi n:r 2—4.

Finländsk:

Finsk tidskrift n:r 1—4.
Nutid n:r 2—7.

Norsk:

For Kirke og Kultur n:r 2—6.
Husmoderen n:r 4—23.
Moral n:r 1—3.
Nylænde n:r 4—16.
Urd n:r 4—32.

Dansk:

Bog og Naal n:r 3—7.
Kvinden og Samfundet n:r 3—16.
Kvindernes Blad 13 febr.—20 aug.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines
n:r 3—16.
Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 6—34.
Die Frauenbewegung n:r 4—16.
Dokumente der Frauen n:r 4—16
Monatsbericht des Vereins christlicher
Lehrerinnen n:r 3—8.
Neue Bahnen n:r 3—16.
Neues Frauenleben n:r 3—8.

Engelsk:

The English woman's Review n:r 3.
The Nurses' Journal n:r 3—8.
The Nursing Record n:r 723—751.
The Woman's Journal n:r 5—33.

Fransk:

Bulletin de la société des Crèches Janv.
—juillet.
La Femme n:r 4—14.
La Fronde.
Revue du Travail n:r 1—6.

Kvinderne og sædelighedssagen.

Foredrag, holdt ved kvindesagsmødet i Kristiania, Juli 1902

af *Marie Michelet.*

Naar Centralstyret for de norske sædelighedsforeninger har ønsket at være repræsenteret ved det nordiske kvindemøde, saa har dette en dobbelt aarsag. For det første er vi overbevist om, at skal sædelighedsarbeidet blive en kraft og magt iblandt os, skal det kunne være, hvad det bør være, en haand, der strækkes frelsende ud mod de mange, der er ved at gaa under i livets og lidenskabernes brændinger, saa maa det optages af de kvinder, som tænker og arbejder, af de kvinder, som vil noget, hvad enten nu deres plads er i hjemmets stille kreds eller ude i det mere selvstændige arbejde. Og for det andet har vort centralstyre ønsket, at det maatte blive givet det anledning til at fremføre for de her samlede kvinder, paa hvilke punkter det især er, at vi trænger hjælp, og hvilken hjælp det er, enhver tænkende og virkelysten kvinde kan og bør yde os.

Thi det er en kjendsgjæring, at meget faa her hos os har sat sig ind i, hvad det er sædelighedssagen egentlig vil. Selv mennesker, om hvem man ved, at de i virkeligheden er varme venner af vort folks aandelige og moralske rejsning, og som udfører meget godt og velsignet arbejde i den retning, har vanskelig for at slutte sig helt til sædelighedssagen som saadan. De ved simpelthen ikke, hvad vi egentlig vil. Sædelighedssagen maa saa at sige gjøre front mod usædeligheden og alt dens væsen, og mod to kanter, mod en hel retning af sædelige, brave mennesker, som med saaret blufærdighedsfølelse vender sig bort fra os, og fra, hvad de kalder at grave i smuds og besudle sin egen renhed. Fra ingen af disse hold tør vi vente nogen støtte, begge medarbejder sædelighedsarbeidet, om end paa forskjellig maade. Men midt imellem disse to yderpunkter har vi endnu hele skarer af kræfter, som, hvis vi kunde vinde dem og deres interesse for vort arbejde, vilde kunne yde sagen en uvurderlig støtte. Det er alle de, der føler sorg og ansvar for den synd og elendighed, som de ser om sig, og som de ved undergraver vort folks lykke og velfærd; men som de

helst ikke vil komme i nærmere beröring med, da de dog föler sig afmægtige til at hjælpe. De vilde gjerne tage et tag i med, om de bare kunde. Men deres evner og kræfter synes ikke at strække til, de vover sig ikke ud i arbeidet.

Jeg vil nu her straks sige: Det er ikke, og kan aldrig blive en hvermandssag at optage det egentlige sædelighedsarbeide, at gaa efter og opsöge de elendigste, de mest forkomne. Dette arbeide kræver to store hovedbetingelser. Först og fremst maa man helt sætte sig ind i alle disse forholde, hvis skygger er saa dybe, at det for os, som lever paa livets lysside, ser ud, som om ingen straale kunde trænge ned der. Og saa er det en uafviselig betingelse for, at man skal kunne udrette noget, at man ejer de personlige evner og kræfter, det væld af öm medlidenhed og haab mod haab, som gaar efter den fortabte »indtil man finder ham». Den, som har seet lidt af dette sædelighedsarbeide i livet og faaet en forstaaelse af de kampe og skuffelser, som det medförer, kan kun i den dybeste ærbödighed sige: Ære være dem, som tager dette arbeide op, som har faaet et saa stort og herligt kald i livet, at de blir sendt ud for om mulig at indsamle en eller anden fortabt stakkel og före ham eller hende tilbage til livet og lykken. Og naar de norske sædelighedsforeninger og deres centralstyre alle som en samles paa kristelig grund, saa er dette netop i fölelsen af denne opgaves store herlighed og næsten uovervindelige vanskligheder: Uden en kraft og hjælp, større end alt, hvad mennesker af sig selv kan præstere, nytter det her ikke en gang at forsöge arbeidet.

Om vi ikke havde medbragt fra dette möde mere end bare de to foredrag, frk Anne Bruuns*) og Dr Sandelins**) indlæg i spørgsmaalet om sædelighedssagen, saa maatte vi sige, at vi kom berigede hjem. Jeg tror, at mine norske tilhörerere vil være enige med mig i, at det var beskjæmmende for os at höre, hvorledes begge disse talere, hver fra sit synspunkt, stillede sædelighedssagen op som en af de fornemste kvindesager i ordets fulde betydning. Og jeg gör os ikke uret, naar jeg siger, at dette er den endnu ikke blevet hos os. Sædelighedssagen er meget mere upopulær hos os. Og mod dette ved jeg intet bedre botemiddel, end at alle vi almindelige hverdagsmennesker, der saa gjerne vilde gjöre lidt godt mod vore ulykkelige söstre i verden, men som hverken ejer evner eller kræfter til at optage kampen mod usædlighedens böig, eller at kaste

*) »Danske kvinders sociale arbeide» föredrag af Anne Bruun, Köbenhavn.

**) »Kvinliga läkare» föredrag af dr Ellen Sandelin, Stockholm.

os op i det egentlige slumarbeide, at vi endelig engang ryster vor uvirksomhed af os og spørger hverandre: Hvor skal vi gribe sagen an, hvad arbeide kan vi udføre. Thi for enhver af os er der et arbeide parat, som kun venter paa at vi skal optage det.

Og lad os vel mærke os dette: Der er ingen anden, som kan gjøre, hvad vi forsømmer. Jeg föler mig overbeviset om, at der for enhver af os er udstukket et livsarbeide, som kun vi kan og skal udføre, og lader jeg dette mit arbeide ligge eller forlader det ufærdigt her i verden, saa bliver jeg engang stillet ansigt til ansigt med det i evigheden. Det skal og maa udføres, og der er ingen, som kan gjøre en andens arbeide, enhver har nøk med sit eget. Og derfor skal heller ingen, som har hjerte for sædelighedsarbeidet, tro, at der ikke er et arbeide, som netop venter paa at udføres af ham eller hende. Og det, som jeg havde paa hjertet i dag, er netop at pege paa enkelte af de felter i det præventive sædelighedsarbeide, hvor vi trænger hjælp, og hvor vi netop har brug for kvindernes baade hjertelag og evner. Har vi faaet öje for, at der er nöd og fare paa færde, saa har vi ikke lov til at holde os tilbage. Den, som ikke kan staa midt i ilden eller bære folk ud af det brændende hus, kan i al fald lange vand op — og kan man ikke det engang, kan man dog i det mindste række brandmandskabet en lædskedrik.

* * *

Lad os tænke os, at der kom en lægevidenskab, som vilde sige omtrent fölgende: Sygdommene forstaaer vi os ikke paa at helbrede, men vi formaar at forhindre folk fra at blive syge, hvis man itide henvender sig til os. Da skulde lægerne faa noget at bestille, og hvermand vilde forstaa, at disse præventive kure var af langt större betydning end den tidligere sygebehandling. Men dette paa det hygieniske omraade saa utænkelige forhold, er paa den moralske sundheds omraade slet ikke saa utænkligt enda. Thi ser vi paa aarsagerne til den største del af den elendighed, som vi ser om os, saa maa vi tilstaa for os selv: Det kunde ofte været undgaaet. En hjælpende haand i rette öjeblik, et godt ord, en kjærlig advarsel, og mangt et förste skridt paa lastens bane kunde været stanset. Lad os huske paa, at selv de allerværste, de dybest sunkne ibland os har for ikke saa længe siden været et lidet uskyldigt barn paa sin moders arm, og »alt som lever er underlagt, kjærligheds gjenskabermagt, bliver den bare prøvet«*).

*) Bj. Björnson.

Jeg synes, intet giver mig en større følelse af menneskelivets storhed og ansvar, end naar jeg begynder at tænke paa den uendelige, vidrækkende indflydelse, vi udøver over hverandre, — hvorledes hvert ord, hver handling er ligesom en liden sten, kastet i det blanke vand, og den lille sten sætter ringer, en, mange, utallige, til man ikke mere öjner deres yderste kredse. Og lad os heller ikke glemme, at hvert menneskeliv, som sættes ind i verden, selv er en saadan ring, sat i bevægelse af og belastet med sine forgjængers handlinger og ansvar, og at vi aldrig dömmet retfærdigt om et individ, uden at vi tillige ser paa de kræfter, som netop er betingelserne for og aarsagen til, at just han eller hun er bleven slig, som vi ser dem.

Jeg tror det var frk Eline Hansen fra Kjöbenhavn, som sagde, at man nu havde fastslaaet, at börnene helt og holdet var en kvindesag. Og börnene og alt deres stiel er ogsaa i første række en sædelighedssag. Vi kan ikke skjule for os selv, at et utal af börn allerede i barnealderen er moralsk og sædelig forkomne individer. Jeg vil derfor sige, at det første kald til sædelighedssagens tjeneste, der möder en kvinde, er hvert barn, som hun kommer i nærmere beröring med, det være nu hendes eget eller andres. Thi til arbeidet for börnene har vi kvinder faaet en særlig udrustning, en sjette sans, som enhver kvinde ejer, hun være sig nu gift eller ugift, og det er vor moderfølelse. Og den, som lader denne evne dö og forkröbles hos sig, hun gjør vold paa en af de stærkeste instinkter og evner til slægtens bedste, som overhovedet er os kvinder anbroet.

Först og fremst har vi naturligtvis ansvar for vore egne börn, og jeg behöver vel ikke engang at tale om, hvilket ansvar forældre, der har syn for livets farer og fristelser, her har! Men vi maa ikke være tilfreds bare med dette, at vi værner vore börn mod sædeligt fald og gjør dem til moralske mennesker. Nej, her maa vi meget mere stille idealet saa höjt, at vi forlanger, gennem vore börn, ogsaa at faa et lod med i fremtidens vægtskaal. Vi har den pligt af al vor evne at forsöge at nedlægge i deres smaa hjerter og sjæle en saadan surdeig, saadanne sædelige idealer, at fremtiden gennem vore börn kan naa frem til større renhed og lykke, end hvad vi og vor tid har opnaaet. Og hvilken rolle her spilles af os selv, tonen i vore hjem og vore ægteskabers inre gehalt, kan jeg kun antyde, — ingen af os kan overvurdere eller overskue betydningen af den indflydelse, som disse hjemlige, hverdagslige faktorer udöver paa barnets fremtidige liv. Lad os huske paa, at det sædelighedsarbejde, som vi paa den maade in-

direkte og direkte nedlægger i fremtidens jord, har lange rødder og skyder op paa steder, hvor vi mindst aner det.

Vi glæder os nu ved at have opnaaet, hvad vi anser for vor ret, den kommunale stemmeret. Men lad os ogsaa huske paa, at denne ret medfører alvorlige pligter. Lad os huske paa, at i de 1900 aar eft. Chr., hvor vi kun har optaget hjemmet og dets stel som pligter, der paahvilede os, har det ikke lykkedes os at føre vore hjem og vor barneopdragelse frem til et saadant ethisk højdepunkt, at vi derigjennem har vist os større opgaver voksne. Naar vi altsaa døg nu med tak og godt mod vil udvide vor indflydelse ogsaa til det offentlige liv, saa lad os, med fuldt overblik over situationens baade rettigheder og krav til os, først og fremst forsøge at gjøre vor indflydelse gjældende der, hvor vi trænges som kvinder. Det gjælder da ogsaa for os at have øjnene aabne for, at der i kommuner, fattigstyre og skolestyre anbringes kvinder, som har den rette forstaaelse af barnets betydning. Vi maa ikke være tilfreds med, at komunens penge gaar til at holde liv i barnet, til at skaffe det klæder og mad, men man maa forlange, at det fattige barn, der skal opdrages for fattigvæsenets regning, kommer under en saadan indflydelse, at pengene i fremtiden kan bære renter i form af lykke og økonomisk uafhængighed for barnet. Og ingen af disse goder opnaaes, hvis ikke barnet fra barndommen af faaer et sædeligt og ethisk holdepunkt i sin karakter og vilje.

Et andet arbeide, som i høj grad virker i sædelighedssagens interesse er arbejdsstuer for børn. Dette arbeide, der er optaget af interesserede mænd og kvinder i vort land, har naturligvis endnu ikke kunnet naa frem til at blive, hvad det bør være, en lands-sag af den største betydning. Thi at lediggang er roden til alt ondt, og ikke mindst til sædeligt forfald hos børn fra daarlige hjem, hvor de er anvist til gaden og alle dens fristelser, det er saa vel kjendt, at jeg ikke behøver at pege paa det her. Jeg vil kun fortælle om en ung hustru paa landsbygden, som skjönt hun selv havde tre smaa børn, ikke længer havde samvittighed til at se paa alle de dovne, ledige børn i sine nærmeste omgivelser, og som derfor, med hjælp af sin kokkepige, samlede dem i sin strygestue til lapping og strikning. Der skal ikke saa mange og store anstalter til, bare man er fyldt af troen paa, at intet arbeide for det gode og sande falder dødt til jorden. »Kast dit brød paa havet, og Du skal finde det igjen efter mange dage».

Er det nu nogen blandt mine tilhørere, som gjerne vil hjælpe os, og som ikke ved, hvor de skal begynde, — til dem vil jeg sige:

Begynd med børnene! Se Dig om efter de smaa i Din kjælder-bekvemmelighed, i nabohuset, i det første kvartal ved Dit hus! Se hvordan de har det, naar deres mødre er paa arbeide, og saml dem ind i krybber og asyler, hvis de trænger det! Skaf dem noget nyttigt at bestille, før de falder i dovenskabens fristelser! Følg dem, naar de sættes bort for komunens regning og se, hvorledes vi kan svare for dem, naar vi kanske engang kræves til regnskab for »en af disse mindste».

Skulde jeg tale til Eder i dag saadan som jeg burde det, om sædelighedsvennernes pligter mod børnene, ligefra de ulykkelige smaa væsener, som ønskes livet af, før de blir født i skam og nød, og til de unge pyntedukker og kurtiserende skolegutter, som vi ser ligesom balansere paa en line henimod livets store faldegrube, — saa vilde jeg ikke blive færdig i den korte tid, som staar til min raadighed. Men jeg vil gaa videre, thi jeg vilde ogsaa gjerne faa sige nogle ord om vore pligter mod ungdommen.

* * *

Hvorafter kommer det, at man med et skolevæsen som vort, hvor der i 7—10 lange aar arbeides saa trofast og dygtigt med børnene, ikke faar en i sædelighenseende mere moden ungdom? Jeg ved det ikke. Men dette spørgsmaal burde optages til diskussion af sædelighedsvenner, og de grunde, man kunde pege paa, burde af al kraft søges fjernede. En ting er i al fald sikker, og det er, at dette forhold er bevis for, at et ensidigt intelligensarbeide ikke er nogen redning for den svage karakter. Og ser vi hen til skolen efter et botemiddel, saa maa vi finde os i, at skolen ser hen til hjemmene. Der er flere daarlige hjem end der er daarlige skoler, flere aandelig slappe mødre end der er slette lærere, — derfor lad os begynde med os selv, naar vi kvinder vil søge grunden til en sædelig slaphed, som kvinderne har sin store medskyldighed i.

Der er ved dette møde blevet talt om den anvendte fysiologi*), og vi har hørt, at et større kjendskab til vore legemlige evner (og kræfter vilde give os en saa meget større ansvarsfølelse for vort hele liv. Men tank om vi havde mere kjendskab til en anvendt aandelig fysiologi! Tank, om vi mere bevidst ledede vore døtre til at forstaa, hvorledes de skulde anvende den magt over mændene, som er os kvinder anbetroet! Om der fra os mødre gik en saadan sædelig kraft til vore døtre, at de kun vilde og anstrenge

*) »Anvendt fysiologi» foredrag af dr. Caroline Steen, Kristiania.

sig for at vække tillive det bedste og ædleste hos hver mand, de kom i berøring med! Thi lad os huske paa, en god kvinde vækker det gode selv hos en slet mand. Men en daarlig kvinde bringer liv i de slette instinkter, — selv hos en god mand. Førfatteren af Ada Vilde, en bog, der indeholder saa mørke og usunde billeder, at man har mest lyst at kaste bogen halvlæst fra sig, har dog tilslut en skildring, der giver os kvinder noget at tænke paa. Han taler nemlig om (jeg citerer her desværre kun efter hukommelsen) hvorledes den rene unge kvinde gaar sin vej gjenhem livet, og efterlader sig en lysstrøm, som gaar ind i hver mands hjerte, som møder hende, og lyser op og varmer det bedste i ham. Tænk, om vi var slig, vi kvinder, og vore unge døtre, at vi lod et sædelighedens, renhedens og idealets lys skinne for mandene, saa de »maatte prise vor fader, som var i himlene». Og for vi selv er naaet længre frem paa denne vej, lad os ikke være for snare til at kaste den første sten, hverken paa mand eller kvinde.

Der er nogle felter, som har ligget indenfor min erfaringskreds, og hvor jeg tror, at vi kvinder kunde udrette noget godt, hvis vi bare vilde fylke os om den gode sag.

Det første er litteraturen. Jeg tror ikke, vi kan overvurdere den skade, som slet saakaldt skjønliteratur udøver paa ungdommen. Naar jeg ser, hvad mange børn læser, saa forstaar jeg, hvorfor saa megen ungdom har smag for slet læsning. Og det er ikke alene dette, at slibrig litteratur fylder de unges sind med urene billeder og forestillinger; men det berøver dem livsidealerne og livsglæden og gjør de bedste blandt dem til melankolikere og pessimister, — gjør hele livet til et haabløst graat i graat for dem. »Naar alt og alle er saa usle, hvorfor skulde saa de selv være bedre!»

Hvad kan vi nu gjøre for at hindre denne usunde litteratur? Jo, vi skal for det første ikke have den i vort hus og hverken af nysgjerrighed eller af lyst til at »følge med» kjøbe skjønliteratur eller böger, som indeholder usædelige eller pirrende ting. Det, at vi selv kjøber og læser denslags litteratur, enten den nu fra et literært synpunkt er »godt gjort» eller ikke, — modarbejder den indflydelse, vi kan haabe at faa, til at forhindre den ungdom, vi har med at gjøre, fra at læse de samme böger. Hvor ofte faar man ikke det svar, naar man spørger en ung pige, hvordan hun er faldt paa at læse den eller den slette bog: »Jo, de snakkede om den hjemme ved bordet», — sandsynligvis missbilligende eller advarende, med dog som en forbuden frugt, de selv havde nydt.

Desværre faar man ofte det svar, naar man advarer mod böger,

som absolut nedbryder ungdommens sædelige blufærdighed: »Der stod jo en saadan god kritik af den». Her har vi kvinder en stor opgave i at skaffe indpas for literaturanmeldelser, som tager særlig sigte paa, hvilken indflydelse de omskrevne böger har paa ungdommens ethiske bevidsthed. Pressen har her et stort ansvar. Men vi maa ikke kaste noget af det ansvar fra os selv, som ligger i, at vi faar netop en saadan presse og en saadan literatur, som vi selv fortjener og begjærer. Det er efterspørgslen, som avler produktionen, og kjøbte ingen de slette böger, blev vist færre af dem skrevet. Dette hjælper dog, ligesaa lidt som alt negativt arbejde, ikke, hvis vi ikke har noget positivt at sætte op imod det, vi vil modarbejde. Og dette positive finder vi i at lede ungdommen fra barndommen ind i den gode literatur. Det gjælder ikke bare at bevare dem mod den onde indflydelse, men det gjælder meget, mere om at skaffe dem ind under den gode literaturs indflydelse. »Sig mig, hvad Du læser, og jeg skal sige Dig, hvad du tænker», siger Ruskin. Dette arbejde maa vi kvinder optage hver i vor kreds paa en ganske anderledes effektiv maade end vi hidtil har gjort det. Skaf aldrig saa mange biblioteker og læsesale ud over vor by, og det gavner dog ungdommen lidet, hvis vi ikke samtidigt giver dem smag og lyst paa og kundskab om den gode literatur. God læsning er en guldgrube, slet læsning er en mödding. Her har skoler og hjem en opgave i sædelighedssagens og den sociale morals tjeneste, som ikke kan vurderes højt nok.

* * *

Et andet felt, som ogsaa i høj grad trænger sædelighedsvennernes interesse og arbejde, er ungdomens fornøjelser. For de ikke norske deltageres skyld, vil jeg faa lov til at nævne, at vi netop nu har haft en liden episode her i den anledning, i det en af vore mest fremragende præster har angrebet variétéerne, og man har ønsket at berøve dem ölretten, i det man, og det naturligvis med rette, anser ölretten for at være variétéernes livsnerve. Uden at jeg emellertid nærmere vil indlade mig paa denne sag, er ialfald en ting blevet klart gennem hvad der i den anledning er skrevet og talt om variétéernes skadelige indflydelse. Det hjælper lidet at skaffe dem bort, hvis vi ikke har noget bedre at sætte istedet. Her, som altid, udretter det negative arbejde kun saare lidt, hvis vi ikke har noget positivt at byde til vederlag. Nu kan det jo være saa, at det vel ikke er sædelighedsarbejde i egentlig forstand at faa fornøjelser og folkeforlystelser istand. Men al den

stund man ønsker at drage ungdommen bort fra det onde og over til det gode, saa maa den første og vigtigste sag være at skaffe dette gode, hvis det ikke forefindes. Her trænger vi hjælp, megen hjælp og nyt initiativ, og jeg er vis paa, at var vi kvinder enige her, og gjorde vi vor pligt, hver i sin kreds, vilde snart mange klublokaler og andre gode samlingssteder aabne sig udover vor by. Vi maa ogsaa anerkjende meget godt arbejde, som udføres i denne retning, og overalt viser det sig, at der er nok af ungdom, som gjerne vil komme. Kristiania Indremissions musikfester samler saaledes tusinder. Men denslags ting maatte blive daglige institutioner, skulde de kunde gjøre noget føleligt afbræk i variétéernes søgning.

Ungdomsarbeidet er i det hele taget saa alsidigt, at man ikke her engang kan antyde alle de former, det kan antage, i det enhver, der arbejder for sagen, optager denne fra sit specielle syn paa livet og forholdenes krav. Men som sædelighedsvenner maa vi ønske, at den tid snart maa komme, da alt ærligt og godt ungdomsarbejde vilde optage som et fast punkt paa sit program: Sædelig renhed og afholdenhed, og samme moral for mand som for kvinde. Alle, som vil ungdommens sande vel, enten deres arbejde nu gaar sammen med os eller paa andre baner, maa jeg lægge dette indstændig paa hjerte: Lad ikke nogen anledning unyttet til at give ungdommen et indblik i, at uden sædelig renhed gives der ingen ungdomslykke.

* * *

Tiden tillader mig desværre kun altfor flygtig at berøre disse emner. Og der er endnu en klasse mennesker, som jeg gjerne tilslut vilde faa lægge alle sædelighedsvenner paa hjertet, og det er de ensomme. Er der fare i morro og forlystelse, saa er der ligesaa stor fare i ensomheden, og hvor i verden kan man føle sig saa ensom som i en stor by, hvor de tusen mennesker med eller mod sin vilje vender en ryggen? Hvor mange saadanne ensomme der gaar rundt i denne store by, det ved vist alene Gud. Og vi har det saa travelt allesammen, vi løber og iler hver til vort, og vi ser dem ikke engang. Hvad under da, om de drages og suges ned i det brusende dyb, og ingen finder deres spor. Hvad gjør vi for vore tjenstepiger, for at fylde deres liv med noget rigt og godt, for at glæde og løfte dem udenfor den tid, de arbejder og stræver for os? Hvad gjør vi for den lille sypige, som altid har det saa travelt, naar hun er hos os? Her behøver ingen

af os at lede længe, før vi husker en eller anden, som vi ved, vi kunde glæde og løfte, og saaledes hindre fra at komme paa afveje. Jeg maa til min skam bekjende, at jeg kjender kun en frue, som bevidst har optaget noget arbejde for sine tjenstepiger og deres veninder. Lad os derfor nu gaa hjem og opsøge den ene, som vi ved mest trænger os, og forsøge at gjøre noget for hende, saa har vi i alfald den sten af vor samvittighed.

Der er blandt disse ensomme en hel skare, som ligger mig meget paa hjertet, og det er de mange ensomme studenter, som kommer ind her til hovedstaden, og som ofte semester efter semester ikke kommer indenfor et godt hjems døre, — de kjender ingen og ingen kjender dem. Hvilke farer disse folk er udsatte for, ogsaa i sædelig henseende vil enhver kunne forstaa, og det skulde dog være vor stolthed, at ialfald vor akademiske ungdom stod højt i sædelighenseende. Her er en stor arbejdsmark for dem, som vil arbejde med os. Aabn Eders hjem for dem, lad dem se lykkelige familieliv og del med dem det livsindhold, som I selv ejer. Jeg gik en aftenstund op paa kirkegaarden til en ny grav; der var en bragt til hvile, som jeg endnu engang maatte sige et sidste farvel. Ved graven sad en ældre bondestudent, og jeg glemte næsten min egen sorg ved at se paa hans fortvivelse og taarer. Han havde altid været en umedgjørlig fyr, men nu var der intet ord at faa ud af ham! Jeg skal aldrig glemme denne tause, næsten forstenede sorg. Endelig maatte jeg gaa fra ham. Da var det, som om han dog ikke vilde lade mig gaa uden et tegn paa, at han havde hørt, hvad jeg havde forsøgt at trøste ham med. Han sprang efter mig, og med graadkvalt stemme fik han frem disse par ord: »Hun var den eneste jeg havde». Til hende havde han turdet komme, ved hendes bord var der altid plads til ham. Nu var hun borte, og han havde ingen ven mere i verden.

Det er intet let arbejde at tage op. Mange af disse folk er vanskelige at komme tilrette med, de er ofte fattige og stolte, saare og vare, bange for sin aandelige frihed og for at genere andre. Men desto mere velsignet er arbejdet, hvis det lykkes!

Lad os heller ikke glemme den skare af unge arbejdende kvinder, som ofte troskyldige og ufordærvede, men aldeles uerfarne, kommer hid ind for at søge arbejde enten som tjenstepiger eller i fabrikkerne. Uendelig mange af disse blir et rov for den store bys ødelæggende indflydelse, kun fordi de ingen havde, som kunde tage sig af dem. Beskjæmmende for os vel stillede kvinder er det at høre om, at en forhenværende slumsøster i Frelsesarméen med 140 kr. i lommen aabnede et tilflugtsted for saadanne landspiger, og at i et aar

2,000 piger søgte til hende og overnattede i hendes hjem. De beretninger, jeg fik af hende, om de fæter og fristelser som truer saadanne uerfarne piger, naar de kommer ind til de store byer, var simpelthen forfærdelige. — Til disse ensomme vil jeg ogsaa regne mange af de førstegangsfaldne piger, som intet heller vil, end at faa beholde sit barn hos sig og blive en god moder for det. Men hvor ofte banker de ikke forgjæves paa husdør og hjertedør! Lad os ikke slaa os tiltaals med, at der nu arbeides paa i det store at skaffe hjem for slige ugifte mødre, men lad os personlig hjælpe der, hvor vi har anledning til det, og ikke være saa altfor rædde og pertentlige om os selv og alt vort.

* * * .

Jeg er fuldt forberedt paa, at der er mange virkelige sædelighedsvenner, som vil være misfornøjet med dette mit foredrag af den grund, at det ikke handler om den egentlige sædelighedssag. Men kunde vi vinde mange hjælpere paa dette lille program, som her er opsat, nemlig et varmt hjerte for børn, ungdom og ensomme i livet, med deres sædelige og moralske bevarelse for øje, saa tror jeg ikke, at vi i fremtiden, saa meget som nu, behøvede at lede med lys og lygt efter skikkede arbejdere til det egentlige sædeligheds- og slumarbejde. Tager vi først op det nærmestliggende, det selvfølgelige, saa aabner arbeidet selv altid nye vidder for os, og vi kommer til at faa se saa mange nye opgaver, at vi nok ikke snart skal faa »gjort fra os». Og vi skal faa se, at evner og kræfter vokser i tjenesten og at den som er tro i det lille, han blir snart sat over det større. Jeg kan ikke kalde den enkelte frem til de store forposter, det er et kald, som kommer fra et ganske andet hold. Men jeg tør sige det som min faste overbevisning, og gid jeg havde evnet at meddele denne overbevisning ogsaa til Eder, som ikke allerede staar i gjerningen: Vil I være med at bygge op vort folks moralske og sædelige livskraft, saa er der ikke en eneste kvinde iblandt os, som kan gaa ind i sit hus og lukke sin dør og sætte sig i sin sofa og sige: For mig var der intet at gjøre, ingen opgave ventede mig. Der venter os opgaver nok men vi naar ikke frem til de store før vi har taget fat paa de smaa.

Lad mig faa slutte med et citat fra Bunyans pilgrimsvandring, denne guldgrube for alle, som vil hente sand livsvisdom.

Pilgrimmene er naaet frem til. »House beautiful», dette yndige hvilested paa deres möjfulde vandring. Men her, midt i al harmonien og glæden, blir den ene af de unge gutter syg, og han ligger

der i de frygteligste legemlige og aandelige kvaler. Den gamle doktor hentes, og han blir snart meget alvorlig. »Ser I ikke», siger han, »at gutten har spist af Beelsebuls frugthave, og nu ved jeg knapt, om jeg evner at frelse hans liv.» Og derpaa vender han sig til hans moder og siger disse ord, som jeg vil haabe, aldrig skal behöve at lyde over nogen af os:

»Det undrer mig, at saa mange kvinder kunde være tilstede, og at dog ingen af Eder varede ham ad.»

En återblick på Kvinnosaksmötet i Kristiania 1902.

I.

När jag efteråt sätter mig ned för att i en sammanfattad form söka afge en berättelse öfver sommarens kvinnomöte i Kristiania, råkar jag i en viss tvekan, hur jag skall gripa saken an. Mötet, som »begivenhed» betraktadt, ligger redan så pass långt tillbaka i tiden, att då jag rannsakar mitt minne, detaljerna smälta tillsammans, konturerna ha blifvit otydliga, och om det än är en ganska klar och lefvande bild af det hela jag ser framför mig, ha delarna — och kanske många af de viktigaste — hunnit glida undan.

Nu kunde jag förstås, med hjälp af vid tillfället gjorda anteckningar och en ganska riklig samling tidningsurklipp, få till stånd ett någorlunda hjälpligt mötesreferat. Jag tviflar dock på, att äfven ett sådant skulle bli så sakligt och korrekt, som läsaren har rätt att fordra, hvarför jag tar mitt parti, lämnar den detaljerade rapporten för föredrag och förhandlingar åt den officiella mötesberättelsen, som i sinom tid torde utkomma i tryck och för hvilken jag då hoppas närmare kunna redogöra, och inskränker mig här till att i allmänna drag söka skildra några mina personliga intryck från de minnesvärda julidagarna. De voro också så rika på rent personliga, värmande intryck, dessa dagar — något hvarom alla deltagarne torde vara ense — att det må vara en förlåtligt, om man öfverger den mer regelräta rapportstilen för ett mer subjektivt framställningssätt.

Det förefaller som om all den sol och värme, som denna dystra regn- och ovädersommar haft att bjuda på, koncentrerats kring kvinnomötsveckan i Kristiania 3—7 juli. När jag nu tänker tillbaka på de dagarna, ligga de ej endast figurligt, men rent bokstafligt taladt, för mig badande i solljus. Sol låg öfver den hänförande, af sina blå kullar inramade Kristiania-dalen, sol strömmade dag efter dag in genom de höga fönstren i universitetets solennitetssal, där kvinnorna höllo sin församling, och denna sol återspeglades i alla de vänliga, förtroendeingifvande, af förstående och sympati besjälade anleten, som blickade en till mötes hvart man såg. Det var således inte i fåvitsko de norska kvinnorna valt solens blomma, solrosen, »solsikken», denna kvinnosakens symbol, till mötesmärke och utdelat den i form af en smakfull, solrosliknande kokard i brunt och gult åt kongressens deltagare. Himmel och sol voro i sanning kvinnorna gunstiga; ett tecken på, skola vi tro, att deras sak nu liksom allt framgent står under goda makters hägn.

En ganska väl lyckad fotografi, tagen i det historiskt betydelsefulla ögonblick, då presidenten, fru statsminister Qvam, från aulans talarestol står i begrepp att förklara mötet öppnadt, ger en god föreställning om den ljusa och harmoniska stämning, som alltifrån första stund hvilade öfver denna kvinnoförsamling och som den alljämt bibehöll. Den halfcirkelformiga salen med sitt af pelare uppburna galleri och sina amfiteatraliskt ordnade bänkar ger ett intryck att ligga där i sommarsolens fulla belysning, och så var också fallet. Det var en brokig och liflig tafla, »kvinnornas parlament» erbjöd, långt mer omväxlande och färgrik än hvad som brukar vara fallet med en manlig församling, och jag vågar väl påstå det, ur skönhetssynpunkt mer tilltalande. Åtminstone ter sig bilden af Nordisk kvindesagsmöde i Kristiania 1902, sådan den fångats af den påpassliga fotografen, målerisk och anslående nog.

Ingenting i de yttre arrangemangen fattades för att ge åt mötet och dess förhandlingar äfven ur formell synpunkt dess rätta valör. Såsom det synes af fotografien var bordet, med den traditionella gröna duken, för ordföranden, sekreterare och öfriga »officianter» placeradt nedanför talarestolen, platser för bestyrelsen i fonden, för de främmande delegerade i främsta ledet åt höger, referenterna midt emot — och dessa äro talrikt företrädde —, för öfrigt ett långt perspektiv af åhörarinmor (de deltagandes antal uppgick till cirka 500 personer), hela den rymliga salen, hufvud vid hufvud, eller rättare guirland efter guirland af blomsterrika

fruntimmershattar. En och annan manlig individ förekom visserligen, då det manliga elementet visst icke var uteslutet, men det måste erkännas, att skapelsens herrar i försvinnande liten grad begagnat sig af privilegiet att få närvara vid kvinnornas förhandlingar. Vid festerna höllo de sig icke fullt så samvetsgrannt undan.

Bland mina intryck från kongressen står mötets första dag — den af fotografen förevigade — särdeles lifligt för mitt minne. Allt var då ännu så nytt för oss främmande deltagare, på en gång så imponerande och så inbjudande, den rödklädda katedern, där man visste, att man själf, då ens stund var kommen, skulle upp och schavottera, förekom så respektingivande, bland dessa hundratalts ansikten så få bekanta.

Men man kände sig snart hemmastadd. Den rättframma enkelhet, så fri från all obehörig ostentation, som i det enskilda umgänget utgör vårt brödrafolks charme, visar sig äfven i det offentliga. Utan många onödiga och ledsamma ceremonier öfvergick man nästan omedelbart till förhandlingarna. Som en lämplig inledning uppfördes en kort, men präktigt klingande kantat, komponerad af fru Agathe Backer-Gröndahl, med högstämnda — i förhållande till den ljusa och glada stämningen nästan väl allvarstyngda — ord af fröken Gina Krog. Men så snart sången förklingat, satte det enkla och hjärtliga, på sak gående tal, hvarmed kongressens president, fru Qvam, hälsade oss välkomna, hvar och en på ett behagligt sätt in i situationen.

De telegram, som i samband med mötets öppnande upplästes från Sverige, från fru Montelius, fröken Adelborg och fröken Hulda Lundin, alla af ett oblidt öde hindrade att personligen närvara, ingingo också i ceremonielet. För oss svenskar voro de ett kärt bevis för, med hvilket varmt intresse man hemma hos oss följde händelserna i Norge, men samtidigt påminde de oss om hvad vi och mötet i sin helhet förlorat genom dessa våra landsmaninnors uteblifvande, och hur fåtaligt och ofullständigt Sverige i följd af ogynnsamma förhållanden kom att bli representeradt på kvinnoaks-mötet. Men därvid var nu en gång ingenting att göra.

* * *

Så mycket om mötets första dag, hvilken för öfrigt upptogs af de på programmet uppsatta föredragen: historiker öfver olika länders nationalförbund och deras organisation. Hvad programsammansättningen i sin helhet beträffar, synes det mig, att denna kvistiga fråga på ett mycket lyckligt sätt blifvit löst. Mötet kan ej sägas

ha varit så öfverlastadt af ämnen, att åhörarnas långmodighet någon gång blef satt på prof. I det stora hela förstodo också talarne att väl begränsa sin tid, något som föll sig så mycket lättare, som de flesta föredragen voro utarbetade eller väl uttänkta på förhand. Och af föregående kvinnokongressers erfarenheter hade man lärt sig att undvika de många tröttande föreningsredogörelserna. En och annan sådan, belysande för en viss gren af kvinnlig verksamhet, förekom väl, men icke någon uppläsning en masse af mer eller mindre ointressanta föreningsrapporter. För den, som varit med på stora internationella kvinnomöten och hört, hvad man i den vägen brukar kunna prestera, var denna anordning mycket välgörande.

För öfrigt torde det ej finnas någon svårare uppgift i världen än att göra upp programmet för ett kvinnomöte. Jämfördt därmed bör författandet af dagordningen för en vetenskaplig kongress vara en leksak. En specialvetenskap, den må omfatta ett så stort kulturområde som hälst, är likväl koncentreradt inom vissa fack, vissa bestämdt utstakade gränser, men kvinnofrågan, den universellaste af alla frågor, omfattar så att säga hela världsaltet. Att man trots ämnets oerhörda tånjbarhet ändå lyckats under fortgången af mötet få kvinnofrågan så allsidigt belyst, talar godt om bestyrelsens, enkanterligen arbetskomiténs, stora duglighet och geniala blick för det väsentliga.

Några sektioner förekommo icke — med undantag inom ett par specifikt norska ärenden —, äfven diskussionerna voro få och stodo endast i samband med vissa ämnen, såsom fabrikslagstiftningen, lärarinnors aflöning o. s. v.; fastän dessa voro mycket lifliga och ibland drogo rätt länge ut, höll man sig i allmänhet med berömvärd disciplin till den utstakade tiden. Kl. 10 f. m. togo förhandlingarna sin början och fortgingo, med behöriga pauser mellan föredragen, vid pass 3 timmar. Kl. 5 e. m. samlades man ånyo i universitetsaulan för att lyssna till nya talarinnor. Från ett och annat af eftermiddagsmötena skolkades dock gärna; solen lockade alltför frestande till eskapader på fjordens glittrande vatten. Den härliga sommarsolen var, det måste erkännas, en ganska stark konkurrent till kvinnosaksfrågorna.

Åt oss svenskar var förhållsvis en ganska stor plats förbehållen på programmet. Af de svenska delegerade voro fem föredragshållande. Jag nämner dem här i den ordning de uppträdde. Dr Ellen Sandelin, representant för Svenska kvinnornas nationalförbund, föredrog i ett särdeles sakrikt anförande, i stället för fröken Lundin, redogörelsen för nationalförbundet. Därjämte höll dr Sandelin ett själfständigt föredrag om »den kvinnliga läkaren». Detta gjorde mycket

uppseende och ansågs allmänt som ett af de märkligaste på kongressen. Föreläserskan dröjde ej så mycket vid de rent historiska momenten, i den kvinnliga läkarens utvecklingsskede, ehuru äfven däråt ägnades nödig uppmärksamhet, utan uppehöll sig företrädesvis vid det moraliska ansvar, som hennes kall innebar, och det inflytande, som kunde utöfvas af en kvinnlig skolläkare med vetenskaplig utbildning och därjämte besjälad af en rätt ansvarskänslighet emot det uppväxande släktet. Äfven mot den bland så många, t. o. m. etiskt aktningväirda personer, gängse uppfattningen om en dubbelmoral, en för man och en för kvinna, yttrade tal. många allvarliga ord, hvilka synbarligen gjorde ett djupt intryck på de närvarande.

De svenska föredragen handlade för öfrigt om »Den moderna kvinnorörelsen i Sverige och Fredrika-Bremer-Förbundet», om »Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefond» och om »Svenska kvinnans rösträtt».

Jag har här ofvan påpekat den otur, som hvilat öfver Sveriges representantskap vid detta möte. Fröken Hulda Lundin, jämte dr Sandelin, utsedd till delegerad för Svenska kvinnornas nationalförbund, af hvars framstående talargåfvor och stora insikter inom olika områden af kvinnlig verksamhet, man med skäl väntat sig en så betydande insats, hade beklagligt nog af ett svårare olycksfall blifvit hindrad att resa, och Fredrika-Bremer-Förbundets från början tilltänkta delegerade, fru Montelius och fröken Adelborg, hade äfven, af hälsoskäl — den senare i sista stund — måst afsäga sig förtroendet. Det ansvarsfulla uppdraget att föra Förbundets talan, som således uteslutande att hvila på de tvänne styrelseledamöter, som varit i tillfälle att hörsamma inbjudningen till kongressen, fröken Mathilda Silow och undertecknad, den sistnämnda som Förbundets delegerade.

Det föredrag, som närmast var afsedt att redogöra för Förbundet blef af här anförda skäl icke så fullständigt och belysande, som önskligt varit. Tiden att utarbета det hade för föredraganden varit för kort. Att detsamma det oaktadt mottogs med så mycken välvilja och så synbart intresse berodde nog på, att en sak som vår talar för sig själf. Det behöfs ej stor vältalighet till för att inge aktning för Förbundet och dess verksamhet. Vår »organisatoriska duktighet», vår »storartade institutionella sammanslutning», äro egenskaper hvilka alltid väcka våra systerfolks beundran och hvarom man får höra många smickrande uttalanden. Glädjande var det ju äfven att kunna påpeka de framsteg, som det allra sista året haft att uppvisa inom den svenska kvinnorörelsen, de viktiga

besluten vid sistlidna riksdag och det uppsving som kvinnofrågan äfven hos oss på senare tiden tagit. Vi hvilade således ej endast på våra lagrar, i skydd af häfdvunna traditioner, något man gärna skyller oss svenskar för, vi äro ett framstegsfolk, vi, så godt som något annat, äfven om vi ej gå fram med våra norska bröders sociala »snälltågsfart». — Ja, detta sökte Förbundets representant, med stöd af de närmast till hands liggande exemplen, att så godt det sig göra lät bevisa.

För öfrigt kan på tal om den svenska kvinnans sträfvanden de stora kvinmonamn, som därmed äro förknippade, icke förbigås: Fredrika Bremers och Sophie Adlersparres. Äfven ägnades i föredraget några ord åt dessa framstående kvinnors betydelse. Ett vackert erkännande af särskildt den förstnämndas stora förtjänster om den nordiska kvinnan gafs af mötet, i det efter föredragets slut på förslag af ordf. för dagen, fröken Gina Krog, hela församlingen reste sig som en hyllning åt Fredrika Bremers minne.

Som här påpekats kunde i anseende till ämnets vidlyftighet och den knappa tiden Förbundets verksamhet och betydelse endast i några allmänna drag framhållas. En högeligen intressant komplettering af förbundsföredraget utgjorde därför fröken Silows redogörelse för stipendiefonderna. I en klar och koncis form åskådliggjorde tal. denna viktiga detalj af förbundsarbetet och afgaf därmed ett det mest talande bevis för den organisationsduglighet, för hvilken vi förvärfvat så godt rykte bland våra systerfolk.

Den allra yngsta af Sveriges kvinnoföreningar, »Föreningen för kvinnans politiska rösträtt», men också den, hvars uppgift berör den mest aktuella af dagens brännande frågor, hade i sin vice ordf., fru Ann Margret Holmgren, en värtalig och insiktsfull representant. Hennes föredrag om »Svenska kvinnans rösträtt» utmärkte sig för stor klarhet och sakrikedom. Om själfva föreningen, som så nys konstituerat sig som sådan, hade ju tal. ej mycket att säga, däremot var redogörelsen för val- och rösträttsförhållandena i Sverige, de politiska såväl som de kommunala, och kvinnans ställning till desamma, af mycket intresse, och framkallade äfven efter föredragets slut ett sympatiuttalande från mötet, i det att ett kraftigt »kvinnornas hurra» för kvinnans politiska rösträtt, tonade genom salen. (I Norge utbringa damerna sitt lefve sjungande, något som ovillkorligt ter sig mer melodiskt för örat än det svenska oharmoniska hurrandet.)

Sverige hade utom de här nämnda äfven åtskilliga andra representanter. Fru landshöfdingskan Sophie Boström var, jämte fru Holmgren, delegerad för rösträttsföreningen och fröken

Hanna Anderson representerade Kvinnoklubben i Stockholm, hvars ordförande hon är. Den senare uppträdde vid ett par tillfällen i diskussionen berörande skolfrågor, inom hvilka hon äger en bepröfvad erfarenhet i sin egenskap af lärarinna. De båda delegerade för Upsala kvinliga studentförening, fröknarna Stina Wittrock och Eva von Bahr, uppträdde ej, trots det att de representerade det akademiska elementet, på katedern. Men deras hvita studentmössor och friska unga ansikten verkade, hvarhelst de visade sig, som en tillräckligt värtalig rekommendation för den högre kvinnobildningen.

Sammanlagdt deltog omkring 30 svenskar i kongressen. Någon sammanhållning mellan dessa ägde dock icke rum, hvar och en var ju så upptagen af mötets förhandlingar och fester och af de mångahanda brokiga intryck, som hopade sig inom dessa få dagar, att ej tiden räckte till för enskildt sällskapande. Då inga tecken, utmärkande nationaliteten, förekommo, var det äfven svårt att i den stora samlings på 500 individer, urskilja dem af sitt eget folk. Det var endast vid festerna man händelsevis stötte ihop med landsmän, och det blef alltid ett gladt sammanträffande som mellan gamla vänner, ehuru man aldrig sett hvarandra förr. — Vid ett sådant tillfälle kom jag i flyktig beröring med en landsmaninna, med ett inom vår moderna problemlitteratur mer än inom kvinnosakskretsar bekant namn. Det var författarinnan Harold Gote — alias doktorinnan Frida Stéenhoff från Sundsvall — en smärt, blond dam med ett behagligt och elegant uppträdande. På talarestolen visade hon sig icke.

På tal om den svenska kontingenten vid det nordiska kvinno-saksmötet må det väl vara på sin plats att här yttra några erkänn samma ord om den stora uppmärksamhet, som särskildt vid detta möte kom oss svenskar till del. Vore icke våra bröder norrmännens sätt att visa sin gästvänskap så fritt från all meningslös courtoisie, skulle man kunna taga den artighet, som visades Sverige som en fin, ehuru tydligt understruken mening, att allt som berörde unionsfrågan, skulle vara bannlyst. Inom kvinnosakskretsar brukar ju ingen s. k. rang ifrågakomma, men det oakadt gifvo norrmännen vid alla festliga tillfällen Sverige hedersplatsen, och Fredrika-Bremer-Förbundet, som den äldsta af nordens kvinno-saksföreningar, kom därvid, med anciennitetens rätt, att intaga första rummet. Detta var en heder, för hvilken vi, svenskar, icke kunde vara annat än på det högsta känsliga, och det är mig en glädje, att i vår styrelses namn här uttala ett djupt känt tack för den utomordentliga älskvärdhet och tillmötesgående hvarmed dess delegerade, liksom alla våra landsmän, blefvo bemötta.

Jag har här talat om den så att säga mer officiella uppmärksamhet, som kom oss till del, men hvad skall jag säga om den enskilda gästvänlighet, som visades oss, främlingar, af våra norska bröder? Den var af den art, att den rent af ej kan beskrivas. För oss delegerade öppnade Kristiania sina hem — och sådana hem som Kristianias finns visst ej i hela vida världen! — och vi emottogos där icke blott såsom gäster utan såsom gamla, kära vänner.

Men att tala om den norska gästfriheten i de norska hemmen, särskildt mina erfarenheter däraf, får jag uppskjuta med till ett följande häfte. Äfvenså återstår att redogöra för de viktigaste frågor, som voro före vid kongressen, för festerna och mycket annat. Ämnet är för rikt att kunna uttömmas på en gång, hvarför jag måste dela på det. Detta kan ske med desto större berättigande, som jag på ett annat ställe i detta häfte, tack vare den norska talarinnans älskvärda tillmötesgående, blifvit satt i tillfälle att i sin helhet återge ett af de på mötet hållna föredragen.

Lotten Dahlgren.

Två dikter.

I.

*Nu drömmer hela världen
i månlyus sommarnatt,
och hvita stjärnor tindra
i undran svagt och matt.*

*I dammens vatten spegla
sig holmens björkar klart;
så tyst är allt och stilla,
så sällsamt underbart.*

*Mitt hjärta bäfvar sakta,
jag står och tänker tyst:
"Es war, als hätt' der Himmel
die Erde still geküsst".*

II.

*Nu sjunker kvällen rosenröd
 bak skogens tysta toppar,
 nu somnar all mitt hjärtas nöd,
 nu brista drömmens knoppar.
 Nu sjunker kvällens blida ro
 i hjärtats djupsta gömma,
 nu kan som barn jag åter tro
 och allt försonad glömma.*

*Den öde väg, min tanke trädt,
 när dagens oro brände,
 i hoppets grönska nu sig klädt,
 sen allt i ro sig vände.
 Den vandrar lyckligt lugn och glad
 sin stig, den hoppfullt ljusa,
 och rundt omkring den blom och blad
 för drömmens vindar susa.*

Albert Henning.

Föreståndarinnans uppgift i det moderna sjukhuset.

Det exempellöst stora uppsving den tyska sjukvården, särskildt med anledning af arbetareförsäkrings- och försörjningslagstiftningen, under de sista tjugofem åren tagit, gör, att på intet område i Tyskland, skolornas undantaget, så mycket af de allmänna medlen användas som just i dess tjänst samt att sjukhusens antal, på landet såväl som i städerna, mångdubblats. Häraf följer, att alla frågor, som direkt eller indirekt beröra sjukvården och sjukhusen, af den stora allmänheten omfattas med ett verkligt levande intresse och diskuteras till och med i de dagliga tidningarna. De uppsatser, som där förekomma, behandla såväl den egentliga

sjukvården som de olika sätten att förvalta och administrera ett sjukhus, och ehuru de tyska förhållandena i dessa stycken ofta äro olika de svenska, erbjuda de dock mycket af intresse äfven för oss och mycket, som är lärorikt och efterföljansvärdt. Detta är i hög grad fallet med den tidningsuppsats, hvars hufvuddrag jag härmed går att meddela. Den behandlar nämligen särskildt en föreståndarinnas förhållande till de henne underordnade sjuksköterskorna — sjuksköterskeeleverna däri inberäknade — och innehåller mycket, som det vore väl värdt, att man i Sverige beaktade. Författarinnan, Fr. Clementine v. Wallmenich, är en Röda Kors-syster och själf föreståndarinna för Röda Korsets kvinnoföreningars moderhus i Berlin och München, och hennes ord få desto större betydelse, emedan det synes vara af egen rik och personlig erfarenhet, som hon talar.

* * *

Uti första delen af ofvannämnda tidningsartikel behandlar förf. den i Tyskland mycket omstridda frågan, om »systrar» eller fria sjuksköterskor kunna anses mest lämpliga till bestridande af sjukvården på de allmänna sjukhusen; i den andra åter kvinnans företräden framför mannen såsom handhafvare af den yttre förvaltningen såväl som den inre ekonomin vid mindre sjukhus.

Förf. börjar med att definiera ordet föreståndarinna (på tyska »Oberin») såsom den öfversta, ledarinnan af en af många enheter sammansatt mångfald, ett öfverhufvud för systrar. Häraf följer, att hon äfven närmare måste förklara innebörden af benämningen *Syster*, hvilken numera i Tyskland användes för att beteckna så olika slags personer, att man knappast längre har klart för sig, hvad namnet egentligen innebär. »En syster», säger hon, »är medlem af ett större eller mindre förbund, förening eller sällskap, hvars ändamål är arbete i välgörenhetens tjänst, och det mest karakteristiska för »systemen» såsom arbeterska blir följaktligen det, att hon står i beroende af och emottager sitt arbete och lifsuppehälle af den organisation hon tillhör och icke af den skyddsling hon vårdar. Namnet »syster» har emellertid numera i dagligt tal hvarje utbildad sjuksköterska erhållit, äfven om hon innehar en själfständig ställning och icke tillhör något slags förbund eller förening, och allmänhetens missstag härutinnan är så mycket förlätligare, som privatsköterskorna äfven bära särskilda sjuksköterskedräkter. En äkta och sann syster erkännes dock inom den organiserade tyska sjukvården endast den vara, som är medlem af ett verkligt systerskap.»

Att det moderna sjukhuset ovillkórligen kräver sådana, under ledning af en föreståndarinna (Oberin) stående systrar, är en mening, som förf. med mycken vältalighet förfäktar. I de allra flesta tyska sjukhus arbeta också ännu systrar, tillhörande antingen katolska ordnar eller protestantiska diakonisshus. I storhertigdömet Baden, Frankfurt a. M., Wiesbaden och Bayern äro däremot öfverallt Röda Kors-systrar anställda. Äfven Johannitersysterordnarna förse mångenstädes de allmänna sjukhusen med vårdarinnor. På senare år märker man dock, att den allmänna opinionen, i synnerhet i Nord-Tyskland, vänder sig emot de verkliga systrarna, och att frågan om deras lämplighet eller icke lämplighet diskuteras med en ständigt växande hetsighet. Detta beror till en del däraf, att den tilltagande systerbristen på moderhusen tvingar dessa att hastigt hemkalla eller ombyta de systrar, hvilka på sjukhusen gjort sig kända för sin duglighet. Man klagar därför mången gång med skäl däröfver, att sjukhusen och moderhusen i grunden hafva motsatta intressen, och påstår, att en sjuksköterska bör stå fritt och endast bero af den läkare, under hvilken hon tjänar.

Det måste erkännas, säger förf., att det vid första påseendet förefaller, som om ledningen af sjukhuspersonalen härigenom betydligt skulle förenklas och att flere praktiska svårigheter skulle undanrödjas, om man anställde fria sköterskor, men — åtminstone tills vidare — måste en dylik anordning betraktas såsom menlig för en verkligt god sjukvård.

Denna är nämligen icke en vanlig, utan en alldeles särskild kvinnögärning, hvilken såsom ingen annan ställer stora fordringar, ej blott på arbetsdugligheten, utan fastmer på personligheten hos hvarje dess utöfvarinna. Sjuksköterskan kommer nämligen, mer än kanske någon annan människa, i beröring med allt det sämsta, uslaste och sorgligaste både hos män och kvinnor. Sjukvården utsätter henne dessutom för frestelser af alla slag, både genom den smickrande, halft förgudande tacksamhet, för hvilken hon understundom blir föremål, och genom patienternas andliga och lekamliga hjälplöshet och den därmed följande bristen på all kontroll. Den kan leda till slapphet mot det onda, såväl som till lust för det onda, eller också till hårdhet, egenrättfärdighet, tyranni och missbruk af mångahanda slag samt, om ej dessa ytterligheter ifrågakomma, till glädjelöst, knotande, kärlekslöst släp och mekaniskt, schablonmässigt arbete. Den erbjuder dessutom en öofverskådlig rad af situationer, där frestelser till afvikelser från dygdens väg ligga mycket nära till hands. Sjuksköterskan måste vara en ung kvinna, emedan arbetet fordrar en ung människas styrka och fysiska uthållighet, men

just detta gör det för henne icke lätt att gent emot både patienter och yngre läkare finna den rätta tonen.

God, d. v. s. fullt samvetsgrann, sedligt ren och verkligt kärleksfull sjukvård finnes blott i förening med en etisk-religiös grund hos vårdaren, så lyder den tyska »systemens» uppfattning af sköterskans maktpåliggande kall. Men för att stå fast vid denna behöfver en ung kvinna en så fast karaktär, en så betydande mognad och en sådan värdighet i sin hållning, att det stora flertalet sjuksköterskor obetingadt behöfver stödet af en både fast och kärleksfull ledning. Härtill är dock icke en manlig läkare lämplig; därför fordras en föreståndarinnas kärleksfulla auktoritet och det väl organiserade systemskapet.

* * *

Det är dock icke, heter det vidare, blott med afseende på sjukvården, som sjuksköterskor behöfva ledas och öfvervakas. De hafva därjämte äfven behof af personligt skydd och vård, af andlig vederkvickelse, af ett förädladt samlif och bevakande af den enskildas, såväl som det helas intressen och rättigheter. Det är ett bevis på, att det är illa ställdt med förhållandena inom ett sjukhus, om föreståndarinnan där betraktas blott som ett nödvändigt ondt och icke såsom den högt aktade, älskade medelpunkten för en offervillig skara af unga kvinnor, hvilka i henne äga en moderlig vän. Föreståndarinnan bör vara den alltid glada, alltid milda, alltid förstående, allt förmedlande, rättvisa och goda kvinna, som mindre med ord än genom sin egen personlighet, i systrarnas hjärtan uppammar kärlek till det arbete, åt hvilket de ägnat sin tjänst. Det är, med ett ord sagdt, hemmet och icke kasernen, som bör vara idealet för sjukhuslifvet.

I mindre sjukhus möter det nu visserligen många svårigheter att verkligen få en dylik föreståndarinna anställd; där måste man mången gång låta sig nöja med en s. k. öfversköterska. Men i sjukhus med 200—250 sängar, där man ju visserligen, ifall sjukvården skall vara verkligt god och öm, räknar omkring trettio systrar*), måste en föreståndarinnas anställande hälsas med tillfredsställelse af alla, icke minst af läkarna, i all synnerhet om man på samma gång anförtror henne förvaltningen af sjukhusets husliga

*) Då man läser ofvanstående propotioner mellan de sjukas antal och systrarnas, kan man icke undgå att fråga sig: om det öfverhufvud taget i Sverige finnes någon »verkligt god och öm sjukvård»? På våra sjukhus är sköterskornas antal på lika många sjuka onekligen betydligt mindre.

ekonomi i alla dess olika delar. Det finnes nämligen i våra dagar kvinnor, fullkomligt i stånd att både fackmässigt och affärsmässigt förestå en sjukhusförvaltning.

Det är i synnerhet från två synpunkter sedt, som frågan om föreståndarinnans ledning af förvaltningen på ett mindre sjukhus bör betraktas. Den första är den erfarenhet man städse gjort, att en kvinnas öga förr upptäcker missförhållanden i hus, trädgård, kök och tvättstuga än mannens och att hon bättre än han förstår att hålla tjänstefolk till flit, renlighet och ordning. Faktiskt är äfven, att kvinnor, hvilka arbeta, drifna af etiskt-religiösa bevekelsegrunder, såsom de systerskapen tillhörande s. k. köks- och tvättsyst-rarna på sjukhusen göra, sköta kosthållningen bättre och i synnerhet sparsammare och tvätten både renligare och aktsammare än andra lejda tjänarinnor. Erfarenheten har äfven mångfaldiga gånger utvisat, att de sjukas behof i fråga om diet i mindre sjukhus utan systrar alldeles icke blifvit tillgodosedda så, som läkaren skulle velat. Mathållningen på ett sjukhus är gifvetvis det gebit, där kvinnan är den öfverlägsna och där en god och praktisk föreståndarinna framför allt har tillfälle att visa hvad hon duger till. Skillnaden inom hushållningen i ett sjukhus med eller utan föreståndarinna och systrar gifver mången gång till och med utanför stående ämne till eftertanke.

Den andra synpunkten är den ekonomiska. Härmed menas det jämförelsevis låga pris, för hvilket kvinnoarbete kan erhållas. En syssloman vid ett sjukhus behöfver utom lön ett eller flere kontorsrum, som skola upplysas, uppvärmas, städas och rengöras, samt bokhållare eller skrifbiträden, under det att en förvaltande föreståndarinna förrättar samma arbete i sitt enda s. k. mottagnings- och arbetsrum, där en biträdande s. k. skrifsystem äfven har sin plats.

Det behöfver icke sägas, att den kvinliga förvaltningens större prisbillighet — och förf. framhåller en del områden, hvarpå besparingar kunde ske — därför icke får inverka på dess godhet. Hvarför skulle icke en klok och praktisk föreståndarinna kunna åstadkomma lika stora resultat som dem man annars med beundran kan iakttaga, då t. ex. kvinnor sköta stora landtgoods eller förestå hotell och pensionat?

Hufvudvillkoret för att en föreståndarinna skall med framgång förvalta ett mindre sjukhus, är dock det, att hon besitter en fackmässigt utbildning, något som det hittills icke varit möjligt att förskaffa sig. Under loppet af detta år är man dock betänkt på att i München under författarinnans ledning öppna en utbildningskurs för sjukhusföreståndarinnor.

Villkoren för tillträde till denna kurs äro en god allmänbildning samt minst ett års arbete som sjuksköterska på ett sjukhus. Utom den praktiska undervisningen i moderhusets stora, förstklassiga sjukhus och på dess många andra verksamhetsfält, kommer utbildningen att bestå i omsorgsfullt ordnade teoretiska kurser, omfattande studiet af etiskt-religiöst bildande böcker, såväl som af pedagogik, förvaltningslära, varukännedom, grunddragen i byggnadslära, där ibland dränering, något elektroteknik och maskinlära, kunskap i allmänt försäkrings- och fattigförsörjningsväsen samt stats- och kommuners förvaltningsväsen, i landthushållning och trädgårdsodling, bokhålleri, franska och engelska språket, fysiologi, näringskemi samt en grundlig utbildning i kokkonsten. I sanning ett ej obetydligt pensum.

* * *

Vid genomläsandet af den tyska förf:s artikel framställa sig för den intresserade ovillkorligen en del jämförelsepunkter med våra svenska förhållanden. Både likheten och olikheten mellan våra och de tyska sjukhusen träda i öppen dag. Äfven hos oss hafva vi ju att räkna med både systrar och fria sjuksköterskor, äfven här äro goda, moderligt vårdande föreståndarinnor af behovet påkallade. Systrar i samma utsträckning som i Tyskland äga vi ju ej tillgång till, hvarför det system, som af förf. förordas, icke på våra allmänna sjukhus kan blifva genomfördt annat än här och där i betydligt modifierad form. Vi måste därför i allmänhet skatta oss lyckliga, om vi på ett sjukhus hafva blott en eller ett par systrar att tillgå, och för öfrigt betjäna oss af de fristående sjuksköterskorna, bland hvilka det lyckligtvis numera finnes en stor mängd med såväl verkligt sedligt religiös hållning som yrkesskicklighet.

Lätt är det dock att inse, om man betraktar de mången gång stora profningar och frestelser, för hvilka unga sjuksköterskor utan tvifvel äfven hos oss äro utsatta, af hvilken vikt det vore, om man litet hvarstades kunde förskaffa dessa en för ändamålet utbildad föreståndarinnas ledning. Hur man härvidlag skall gå till väga, är dock icke lätt att säga, så länge förhållandena vid våra sjukhus äro sådana de nu äro. Där föreståndarinnor finnas, torde dessa hos oss snarare klaga öfver för mycket än för litet arbete med tillsyn af tjänstefolk, öfvervakning af den inre ordningen, förvaltningen och tillsynen af inventarier, korrespondans etc., etc. Säkerligen skulle de gärna se, att de många husmoderliga bestyren ej hindrade dem att ägna mera tid åt de under dem stående sköterskorna. Hvad nu särskildt det angår, att sjukhusets förestånd-

rinna borde hafva sig den husliga ekonomin helt och hållet anförd, så är förhållandena här äfven i detta stycke helt olika de tyska. Så länge en sjukhusstyrelse anser det enklare och fördelaktigare att låta en utanför stående taga hela mathållningen på entreprenad och för egen räkning drifva den som affär, finnes det hos oss för en sjukhusföreståndarinna intet tillfälle att i sjukhusets intresse på detta område visa sin praktiska förmåga — med ett ord sagdt, hela den inre organisationen på våra sjukhus skulle omordnas, innan en föreståndarinna, sådan hon här skildras, skulle kunna vara på sin plats. Men frågan är den: Förutsatt att en kvinna äger praktisk duglighet och lyckas förvärfva sig de därtill erforderliga kunskaperna, hvad är det, som hindrar henne att vid ett mindre sjukhus söka och erhålla en syssemansbefattning?

E. R—y.

Litteratur.

Resebilder af *Alfred Jensen*.

Föreliggande lilla arbete har redan i något öfver ett år funnits i bokhandeln, och de resebilder det innehåller kunna till en del också berömma sig af en ganska respektabel ålder; några af dem hafva till och med förut varit publicerade i tidningar. Det är således ingenting absolut nytt, vi nu anhålla att få göra Dagnys läsare uppmärksamma på, men om ock något sent, kunna vi dock ej underlåta att här rekommendera det lilla spirituella arbetet åt dem, som tilläfventyrs liksom vi blifvit efter sin tid och ännu ej läst det.

Som den läsande delen af allmänheten väl känner till äger förf. till dessa resebilder i hög grad konsten att berätta väl. På ett poetiskt och på samma gång liffullt och humoristiskt sätt skildrar han för sina läsare, hvad som under hans färder slagit an på hans fantasi, tilltalat hans skönhetssinne eller gifvit honom stoff till reflexioner. Öfver de omväxlande och lätt skisserade bilderna hvilat dessutom en ovanlig friskhet och stämningsfullhet. Vi skulle äfven vilja kalla dem instruktiva, ehuru förf. själf i företalet säger »att läsaren skall i dessa löst hopfogade resebilder fåfängt leta efter s. k. grundliga studier af land och folk». Men om de också ej i ordets vidsträcktare betydelse kunna kallas grundliga, innehålla de dock en så rik skörd af upplysningar från alla områden, så mycket som är värdt att taga vara på och lägga på minnet, att de med allt skäl äfven kunna kallas lärorika. Ej så litet af det som ett vaket öga ser och ett öppet öra hör under färder i främmande land har fått en plats här: landskapsscenerier, färgrika kulturbilder, sociala

förhållanden, poetiska legender, historiska minnen från olika länder, samt dessutom biografier och karakteristiska anekdoter. Det romantiska elementet är ej heller uteslutet; det representeras bland annat af en kärlekssaga från Dalmatien.

Ofvan nämnda mångskiftande bilder äro hämtade från olika länder och folk, från Preussen, Österrike, Italien, Balkanhalfön och Grekland. Författarens färd, som börjar i Berlin, går sedan utefter Elbe till Wittenberg, därifrån till Thüringen, till Weimar, Eisenach och det minnesrika Wartburg. Denna trakts talrika Lutherminnen leda förf:s tankar till den store reformatorn själf, hvares bild han målar med kraftiga färger, om ock enligt vår åsikt något för mycket realistiskt. Sedan går färden till Italien och Dalmatien. Bland de stämningfulla skisserna därifrån skulle vi särskildt vilja omnämna »Runlejonets hemlighet», en liten betraktelse öfver det i Venedig befintliga marmorlejonet från Piræus med den nordiska runinskriften, och »På historiens ruinfält», en intressant uppsats om några af de talrika fornlämningar, som ännu finnas i kejsar Diokletiani födelseort Salona, där den en gång så mäktiga härskaren också tillbringade sina sista dagar.

Att gifva en redogörelse för hela det omväxlande arbetet skulle föra oss för långt och torde ej heller vara behöfligt. Af hvad som redan blifvit sagdt framgår utan tvifvel, att vi anse herr Jensens resebilder i hög grad fängslande och väl värda allmänhetens uppmärksamhet.

g—s.

*

Några valda drag ur djurens vård om sina ungar af L. A. Jägerskiöld.

Genom aktiebolaget Ljus har som bekant en mängd värdefulla arbeten, såväl vetenskapliga som skönlitterära, blifvit utgifna, hvilka till följd af det billiga priset erhållit en vidsträckt spridning bland den kunskapssökande allmänheten. Det är äfven detta bolag vi hafva att tacka för, att en serie af populära föredrag, hvilka under sommarkurserna i Uppsala 1899 höllas af docenten Jägerskiöld, nu blifvit utgifna i bokform.

En vetenskaplig granskning af detta arbete ligger helt och hållet utom planen för denna anmälan. Vi hafva här blott helt enkelt velat meddela dem af Dagnys läsare, hvilka äro roade af naturskildringar och möjligen ej sett någon redogörelse för den lilla boken, att den innehåller några skisser ur djurlifvet, som äro både mycket underhållande och mycket lärorika. De äro dessutom särdeles väl ägnade att läsas högt i en familjekrets, då de äro af den art, att de kunna intressera både gammal och ung.

Att bokens innehåll är af verkligt vetenskapligt värde, därför är förf:s namn en borgen. Det är dessutom från de största auktoriteter på området i fråga, som en stor del af uppgifterna äro hämtade. Stilen är klar och redig och skildringarna så lifliga och åskåd-

liga, att de ej kunna förfela att rycka läsaren med sig. De äro dessutom så populära i ordets bästa bemärkelse, att de måste väcka intresse hos hvarje vän af den natur, som omger oss, och som vi alla borde känna, men hvilken så få af oss hafva tillfälle att betrakta på nära håll.

Ämnet är i sig själf i hög grad tilltalande. Den omtänksamhet och den själfuppföring djuren, så högre som lägre, visa när det gäller omsorgen om deras afkomma, höra utan tvifvel till de intressantaste företeelserna inom djurvärlden. Ej heller framträdér i något annat förhållande inom deras existens så tydligt som här arten af deras instinkt eller deras intelligens.

Förf. börjar med en redogörelse för de *rygggradslösa djurens* vård om sin afkomma. Denna är, så att säga, tämligen opersonlig, ty sedan föräldrarna sört för att ungarna, då de lämna äggen, finna riklig tillgång på föda, samt att de placerats på ett ställe, där de finna de nödvändiga betingelserna för sin vidare utveckling, lämna de dem åt sitt öde. Man får dock kanske ej lägga dem detta deras beteende till last, ty i de flesta fall är deras eget lif så godt som slut strax efter fortplantningen. Från de rygggradslösa djuren går förf. öfver till *fiskarna*. Bland dem tycks det egentligen vara hanen, som fått bekymren om ungarnas välfärd på sin lott, under det honan i all maklighet får njuta af tillvarons behag. Skildringen af fiskfädernas vård om nästen och ungar är både vacker och tilltalande, men den bleknar dock inför bilden af *fåglarnas* familjelif och föräldrakärlek. Det är många älskliga taflor ur deras lif, som förf. upprullar; de flesta torde dock vara bekanta, ty fåglarna hafva ju alltid genom sin sång och sitt intagande väsen tilldragit sig uppmärksamhet. Af *daggdjuren* omnämner förf., blott några få, emedan allt hvad som rör deras lefnadssätt redan är utförligt behandladt i lätt tillgängliga, populära arbeten.

Vi skulle gärna vilja anföra några af de många karakteristiska och högst intessanta exempel, hvarmed förf. belyser sitt ämne, men knappt har man valt ut ett sådant exempel förr än genast ett annat, minst lika märkvärdigt, faller i minnet. Det är en embaras de richesse, med hvilken det är svårt att reda sig. Vi lämna därför åt läsaren att själf göra närmare bekantskap med det lilla intressanta och i allo förtjänstfulla arbetet, hvilket vi hoppas skall få mer än en efterträdare. Många illustrationer pryda texten.

—s.

*

Uppfostran till kärlek. Af *Lucina Hagman*

»Kärleken är icke ett sentimentalt svammel, den är en kraft i hvardagslivet», dessa ord, som yttrats af en vårt lands framstående andliga talare, kunde ha tjänat som motto till föreliggande, från Finland stammande lilla skrift. Kärleken, icke som en af flyktiga känslor beroende stämningssak, utan en hvarje vår hand-

ling behärskande makt, så är det förf. vill ha ordet fattadt, och då är det naturligt, att »allhärskaren Eros», hur berättigadt och erkänt hans potentatskap än må vara i världen, icke fått någon plats på hennes uppfostringsprogram. Boken är för öfrigt lika mycket en strids- som en fridsskrift, den predikar ett »ned med vapnen» på alla områden, där den ena människan står i harnesk mot den andra, men den för själf med kraft, ja icke utan hätskhet, vapen mot den fienden den vill åt, och det är snarare som stridsman än som fridsapostel förf. går i fält för sin öfvertygelse.

Men trots en viss kärfhets i tonen är det lilla arbetet stämpladt af en så varm entusiasm för sanningens sak och en så viss tro på dess slutliga seger, det innehåller dessutom så mångt tankvärdt »gif akt», ej minst för oss, kvinnor, att det förtjänar i hög grad att vinna en vidsträcktare läsekrets.

Fröken Lucina Hagman, broschyrens förf., är i sitt fädernesland, och äfven utom dess gränser, en inom det pedagogiska området mycket bemärkt personlighet. Det i Finland högt uppdrifna samskoleväsendet räknar i henne en af sina förnämsta banbrytare och auktoriteter, och under ett mångårigt verkande för ungdomens utdanning har hon förvärfvat sig en djup insikt i barndoms- och ungdomsnaturens skiftande sammansättning och af de missförhållanden, som verka hämmande på dess människovärdiga utveckling. Det är i frånvaron af kärlek i uppfostran, i samhälls- och hvardagslifvet, hon ser roten och upphovet till allt det elände, som trycker människosläktet.

Individens egoistiska, kärlekslösa sökande efter sitt, hvad är det annat än en återspegling af den »jätteartade självviskhetsprincip, under hvilken allt jordiskt herreskap trälrar?» Med mycken kraft och oförskräckthet går förf. att sätta yxan till roten af trädet. För en finska är det på en gång djärfva och fördomsfria ord dessa: att »hvad nu drabbar Finlands folk är en fullt konsekvent upprepning af världsprincipen, att den svagare skall vika för den starkare». »Vårt samhälle är», menar hon, »i förminskad skala alldeles detsamma som de stora staterna äro i jättegestalt, det skiljer sig från dem endast däruti, att det ej är tillräckligt stort för att vara fritt och ej tillräckligt starkt att i sin tur härska öfver och förtrycka dem, som äro svagare än det själf.»

I sanning ett modigt tal i en tid och i ett land, då förkrossande nationella olyckor gjort hatet till ett annat folk nära nog till en helig känsla, för hvars berättigande kärlekens och rättskänslans bud liksom blifvit förstummade. Men ändå jäfvar förf. på hvarje rad anklagelsen för brist på fosterlandskärlek. Det att hon finner det viktigare att landets söner uppfostras till människor än till patrioter, visar huru vid hennes syn är beträffande det, som utgör ett folks verkliga styrka. — »Den uppfostran till kärlek», som bör komma det unga släktet till del, skall icke blott omfatta familjehemmet utan också skolorna och all medborgarverksamhet. Framför

allt skall det omskapande uppfostringsarbetet riktas mot sönerna; hos den unge gossen skall egoismens och maktlystnadens urgrund — den ur hvilken folkförtryckaren och våldswerkaren uppväxer — upp- brytas, för att den sådd som heter »frid på jorden» skall komma till mognad. Förf. påpekar mångfaldiga förhållanden i det dagliga lifvet, på hvilken denna uppfostringsteori finner en praktisk till- lämpning.

Och hvilka tillkommer det att fullborda detta nydaningsverk af hem och samhälle? Förf. lägger uppgiften däraf, liksom ansvaret, på kvinnan, på modern och uppfostrarinnan. Hela skriften är en vädjan till kvinnorna. Det är de som skola göra't, deras är fram- tiden, missionen att »föra människosläktet från självviskhetens slaf- veri till kärlekens rike». Så stort tror förf. om sitt kön. Vi skola hoppas, att denna hennes fasta tro icke kommer på skam.

L. D.

Kommunalvalen i Norge 1901.

Nu föreligga bestämda uppgifter om kvinnans deltagande i kommunalvalen i fjol. I städerna röstade 48 procent af de röstbe- rättigade, på landet blott 9,4 proc. mot respektive 63 och 52 bland männen. På landsbygden tycks antingen ett ytterst lifligt delta- gande hafva ägt rum eller ock alls intet. I 116 Herreder — eller $\frac{1}{5}$ af samtliga Herreder — har ingen röstat. Men i stället rösta på andra håll t. ex. 93, 84, 68 proc., således häpnadsväckande höga antal.

Bland städerna stå Stenkjær och Risør högst med 90 och 87 proc., medan i blott en enda liten stad — Hølen — alla kvinnorna sutto hemma.

Valda i Kommunestyrelsen = våra stadsfullmäktige och kom- munalnämnd, -- blefvo 98 kvinnor, hvaribland 86 i städerna och 12 på landsbygden. Till suppleanter valdes 105 i städerna och 55 på landsbygden.

Det är ett efterföljansvärdt intresse den norska kvinnan här visat första gången hon haft tillfälle att deltaga i valen. Men så gäller hennes röst icke så litet, eftersom både gifta och ogifta ha rösträtt och hvarken man eller kvinna har mer än 1 röst.

Hos oss verkar helt visst förlamande att vår röst, på grund dels af den graderade röstskalan dels af snart sagdt alla gifta kvin- nors uteslutande, blir så föga effektiv.

Men må vi för principens skull — om ej annat — deltaga och vänja oss vid ansvarskänslan i det allmänna. Sedan kommer nog förbättrade villkor för vår valrätt som en följd af vårt allvarligt vi- sade intresse för vår rätt.

A. M. H—n.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

STUDENTER, äfven kvinnliga, som önska inträde på apotekarebanan, erhålla anvisningar till elevplatser, om de hänvända sig till Farmaceutiska föreningens platsbyrå, Sthlm.

G. 126845

I C. E. Fritzes Kongl. Hofbokhandel har utkommit:

Tvenne

Efterlemnade Skrifter

jämte

Några Bref

af

Fredrika Bremer.

Utgifna af

Anna-Hierta Retzius.

Pris 2 kr.

• Anmälan.

Dagny utkommer 1902 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Nyttigt och oombärligt i hvarje hem

att hafva tillhanda vid tryck, frost- och brännskador, sårbehandling, icke endast för att skydda mot mikroorganismer, utan äfven till att häfva värk och inflammationer, räknas Fl. Dr. P. Håkansson's Salubrin af alla, som lätt kunna och användas det. Likaledes saknas det icke å något toalettbord, dit det en gång vunnit inträde, såsom det bästa medel för hudens, hårets och tändepnas vård. Om dess användning för nämnda m. fl. ändamål lämnas redogörelse i den och tändepnas vård. Allmänheten varnas för efterapning af Fabrikatet. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Beskrifning, som åtföljer hvarje flaska Salubrin. Geijer & C:o, Stockholm. Specer- och Färgaffärer. Parfumlager hos

BARNÄNGENS antiseptiska Vademecum för munnens, tändernas och hudens vård m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt prover af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anställt jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningarna och de använda bakteriekulturernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum dödade i regel Tyfusbacillen på 1 min., Difteribacillen på 1 min.
Dentolin > > > > > 1-2 > > > 2-3 >

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum dödade i regel Kolerabakterien på 1 min., Difteribacillen på 2 min.
Dentolin > > > > > 1 > > > 3-4 >
Gahnelit > > > > > 1 > > > 4 >
Stomatol > > > > > 1-2 > > > 4 >
Azymol > > > > > ej på 1/2 tim., > > > ej på 1 tim.
Aseptol > > > > > ej på 24 tim., > > > ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin,

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Annonsen för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adress:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11-4.

Allm. tel. 48 16.